

Barbara Štebih

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Jurjevska 31/1a

10000 Zagreb

bstebih@ihjj.hr

ADAPTACIJE GERMANIZAMA U ILOČKOM GOVORU

U radu se analizira korpus iločkih germanizama prikupljen na temelju terenskih istraživanja. Nastoji se utvrditi njihovo podrijetlo, fonološke, morfološke i semantičke prilagodbe te frekventnost njihove uporabe u govoru triju generacija Iločana.

1. Smještaj i povijest Iloka

Ilok je gradić na Dunavu u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Ilok broji ukupno 8 351 stanovnika. Većinsko stanovništvo u gradu čine Hrvati (76,94%). Od ostalih etničkih skupina prisutni su Srbi (6,78%), Slovaci (12,5%), Mađari (1%) i Nijemci (0,32%).

Područje današnjeg Iloka bilo je naseljeno još u pretpovijesno vrijeme. U rimsko doba tu se nalazilo naselje Cuccium. U srednjovjekovnim dokumentima spominje se pod nazivima *Wylak*, *Ujlak*, *Vilak*, *Vylak*, *Iwnlak*, *Wylhoc*.

Sve do potpadanja pod tursku vlast (1526) grad je bio u posjedu knezova Iločkih od kojih je Nikola Iločki imao i naslov kralja bosanskoga. Godine 1526. u Ilok je smještena uprava za čitavo područje i garnizon od 2 500 vojnika. Popis sandžaka Srijem navodi da je krajem 16. stoljeća u Iloku bilo sedam gradskih četvrti (mahala).

Znatan dio katoličkog stanovništva napustio je grad nakon 1526. i iselio se u zapadne krajeve (tako prezime Iločanin nalazimo u Vukovaru i u Osijeku), a dio je prešao na islam pa je broj katolika u gradu sveden na samo nekoliko stotina (pred turski rasap u gradu živi samo 300 katolika starosjedilaca).

Istodobno s iseljavanjem katolika u grad se naseljava muslimansko stanovništvo (1680. u gradu ima 1 000 muslimanskih kuća), a Turci odmah nakon osvajanja u Ilok naseljavaju srpske martoloze (1529. bilo ih je 400).

1697. austrijska vojska zauzima Ilok. Muslimansko stanovništvo u samo nekoliko mjeseci napušta grad i iseljava se u susjedne turske krajeve¹. Dok su ostala oslobođena područja prvo bila pod izravnom upravom dvorskoga ratnog vijeća, car Leopold I. Ilok daruje (kao nagradu za zasluge u ratu protiv Turaka i kao nadoknadu za posudbe koje nije mogao vratiti) knezu Liviju Odescalchiju koji dobiva i titulu srijemskoga vojvode. Dio iločkih posjeda u vlasništvu je obitelji Odescalchi sve do kraja Drugoga svjetskog rata.

Poslije odlaska Turaka u grad se doseljava hrvatsko stanovništvo iz okolnih naselja, Bačke, Like, sjeverne Dalmacije te Srbi iz Bačke i Srbije².

Tijekom 18. stoljeća Hrvati se u Ilok naseljavaju ili pojedinačno ili u manjim skupinama (1730. u Iloku ima 55 srpskih kuća i 104 hrvatske, od kojih polovicu čine starosjedioci). Naseljavanje hrvatskoga stanovništva u Ilok nastavlja se i u 19. (iz Bačke, Like, Srijema) i u 20. stoljeću.

U drugoj polovici 18. stoljeća i tijekom 19. stoljeća u Ilok se doseljavaju Mađari, Židovi³, Nijemci i Slovaci.

1745. osniva se Županija srijemska, a Ilok postaje sjedištem podžupana, kotarskoga suda, poreznoga ureda. Grad također ima županijskog liječnika, općinsko poglavarstvo, poštanski i brzojavni ured, javne bilježnike i više odvjetničkih ureda. U gradu je bilo razvijeno zanatstvo (već od 1781. postoje cehovi, a 1877. osnovana je Zadruga iločkih obrtnika). Podatci o razvijenom obrtu u Iloku važni su za temu ovoga rada jer su mnogi obrtnici bili doseljenici iz austrijskih i njemačkih zemalja, a mnogi su naučnici u sklopu naukovanja putovali po čitavoj Monarhiji (odatle mnogi germanizmi u specifičnom strukovnom nazivlju).

Ilok je imao riječnu luku s parobrodskom vezom.

Grad je bio i kulturno središte. U njemu su se izdavale novine, djelovale knjižnice i kulturna društva, a mnogi su se Iločani školovali u Osijeku, Zagrebu, Grazu i Beču.

Na broj i sastav stanovništva u Iloku uvelike su djelovale političke prilike te migracije uvjetovane gospodarskim razvojem i planska kolonizacija.

Tako nakon Drugoga svjetskog rata iz Iloka nestaje Židova i Nijemaca, a doseljava se velik broj stanovnika (od 1946. do 1970. 3 266 stanovnika) iz tadašnjih ostalih republika i pokrajina (u prvom redu iz Vojvodine). U Ilok se doselio i velik broj Žumberčana.

¹ Prema Pavičiću (1953) rezultat je ovakve migracije muslimanskog stanovništva gubitak velikog broja ikavaca. Naime, muslimani su činili 2/3 ikavaca.

² Naseljavanje srpskoga stanovništva na područje čitavoga Srijema osobito je intenzivno u razdoblju između 1688. i 1690. za pokreta Arsenija Crnojevića, kada na ovo područje dolazi 250 000 srpskih obitelji. Leopold I. srpskom stanovništvu dozvoljava naseljavanje i daje mu razne privilegije.

³ Do Drugoga svjetskog rata u Iloku je živjelo i šestotinjak Židova koji su se uglavnom bavili trgovinom, a čiji je govor (njemački ili jidiš) također bio jedan od izvora iločkih germanizama.

Pedesetih godina dolazi do masovnoga, ali samostalnoga, neorganiziranoga naseljavanja hercegovačkoga stanovništva potaknutoga gospodarskim razlozima⁴.

Broj iločkih starosjedilaca drastično je smanjen, što zbog iseljavanja (šezdesetih godina dolazi do gospodarske emigracije u Njemačku, Austriju⁵, Australiju), što zbog vrlo niskog nataliteta⁶.

2. Kulturno-povijesni okvir hrvatsko-njemačkoga jezičnoga kontakta

Budući da se o kulturnim kontaktima prvo Slavena i Germana, a kasnije Hrvata i govornika njemačkoga jezika (u prvom redu Austrijanaca) već dosta pisalo, za potrebe ovoga rada pri opisivanju njemačko-hrvatskoga jezičnoga kontakta nećemo se vraćati tako daleko u prošlost. Iako u iločkom govoru nalazimo germanizme posuđene u različitim razdobljima (od općeslavenskih germanizama pa sve do uglavnom tehničkog nazivlja posuđenog u 20. stoljeću), razdoblje najintenzivnijeg posuđivanja iz njemačkog jezika u iločki govor bilo je ono između 1697. i 1918.

Razdoblje intenzivnoga jezičnog posuđivanja započinje s poslijeturskom kolonizacijom, organiziranom kako bi se u život vratili opustošeni hrvatski krajevi. Naime, područja oslobođena od turske vlasti gotovo su nenaseljena (oko 1700. u čitavoj Slavoniji živjelo je jedva malo više od 140 000 stanovnika).

Organizirana kolonizacija tih krajeva počinje za Karla VI. (1711–1740), a nastavlja se za Marije Terezije i Josipa II. (kao posljednja godina kolonizacije uzima se 1786). Riječ je o planskoj kolonizaciji cilj koje je bilo intenziviranje poljoprivrede u oslobođenim područjima (Bačka, Banat, dijelovi Srijema, Slavonija). Kolonisti iz različitih njemačkih i austrijskih zemalja (Porajnja, Lotringena, Elzasa, Švapske, Koruške, Štajerske, Tirola, Salzburga...) trebali su svojim novim poljoprivrednim metodama domaćem stanovništvu poslužiti kao uzor. Doduše, iz gospodarskih i kulturoloških razloga između starosjedilačkog stanovništva i doseljenika često dolazi do nesporazuma pa *Donauschwabern* obično osnivaju vlastita naselja u blizini starih.

Početkom 19. stoljeća naselja kolonizatora s njemačkoga govornog područja osnivaju se i u okolici pojedinih gradova kako bi ih opskrbljivala poljoprivrednim proizvodima.

Osim kolonizatora u oslobođene krajeve dolaze i vojne postrojbe te predstavnici austrijske civilne uprave (administrativno-birokratski aparat).

U svom vrlo opsežnom djelu o Nijemcima u Srijemu, Slavoniji i Hrvatskoj do Prvoga

⁴ O doseljavanju hercegovačkog stanovništva pripovijedali su mi obavjesnici, kako starosjedinci tako i doseljeni Hercegovci. Dragocjene podatke dala mi je i profesorica povijesti Ivka Pavičić, rođena Iločanka.

⁵ Taj je podatak važan i stoga što je velik broj novijih germanizama u iločki govor došao i iz jezika *gastarbajtera*.

⁶ Moje su mi obavjesnice pripovijedale o tome kako stari Iločani, osobito oni iz bogatijih obitelji, nisu imali više od jednoga djeteta kako se imanje ne bi moralo dijeliti.

svjetskog rata Oberkersch (1972) donosi samo dva podatka o broju *švapskoga* stanovništva u Iloku. Prema njegovim podatcima u Iloku je 1900. udio njemačkog stanovništva iznosio 14,38%, a 1910. 12,94%. Većina podataka o *dunavskim Švabama* koje Oberkersch donosi (a tiču se razdoblja i motiva naseljavanja, načina života, (ne)asimilacije s domaćim stanovništvom) odnosi se i na iločke *Švabe*.

Veća će mjesta njemačkom (austrijskom) kulturnom utjecaju biti izložena i preko novina⁷, putujućih kazališnih družina, a sinovi bogatijih obitelji školuju se u Grazu ili Beču.

Germanizmi, dakle, u slavonske govore (kojima pripada i iločki govor) ulaze iz nekoliko izvora:

1. živi jezik kolonizatora (iz različitih krajeva s različitim jezičnim obilježjima);
2. živi jezik vojske i uprave (bavarski odnosno austrijski dijalekti i dijelom austrijski standardni jezik);
3. njegovani pisani jezik austrijskih novina, visokih učilišta i pozornica.

Razvojem industrije i tehnologije na njemačkom jezičnom području tijekom 19. i 20. stoljeća, zajedno s novim tehničkim postignućima na to područje prodiru i njihovi njemački nazivi.

Nakon Drugoga svjetskog rata najveći dio njemačkog stanovništva protjeran je ili deportiran u radne logore, čime nestaje izravni njemačko-hrvatski jezični kontakt. Kontakti s njemačkim govornim područjem slabi su, osim ponekih pojedinačnih jezičnih dodira (npr. preko *gastarbajtera*), i ne predstavljaju sociološki značajnu pojavu. Novije posuđenice iz njemačkog jezika (iz individualne uporabe prešle u kolektivnu) uglavnom su vezane uz tehničko nazivlje ili imena pojedinih proizvoda.

3. Iločki govor – govorni tip unutar slavonskoga dijalekta

Iločka skupina govora vrlo dugo se, slijedeći interpretaciju po kojoj su hrvatski i srpski jedan i jedinstveni jezik, u dijalektološkim raspravama (Sekereš 1983; Ivić 1958) uvrštavala u vojvođansko-šumadijski dijalekt.

Tek 1996. godine u svom članku *Polazišta i teze za opis iločke skupine govora*, utemeljenom na novim pristupima hrvatskom jeziku, Iva Lukežić govore mjesta iločkoga kuta (Bapska, Ilok, Lovas, Šarengard, Tovarnik) određuje kao govore slavonskoga dijalekta.

4. Istraživanje i korpus iločkih germanizama

Korpus od petstotinjak iločkih germanizama prikupljen je tijekom nekoliko terenskih istraživanja metodom slobodnoga razgovora te ispitivanjem pomoću ciljanog upitnika.

⁷ Najstarije su mi Iločanke pripovijedale kako su iz Beča nabavljale razne modne časopise (*modnplate*) i potom krojile haljine prema njima.

Cilj istraživanja bio je utvrditi broj germanizama u iločkom govoru⁸ te frekventnost njihove uporabe u svakodnevnom govoru Iločana. Također se nastojalo prikupiti što opsežniji korpus germanizama koji, kao što su pokazali rezultati istraživanja, sve više nestaju.

Ispitanici su bili podijeljeni u dvije glavne skupine: iločke “starosjedioce” i hercegovačke doseljenike. Svaka od dviju glavnih skupina sadržavala je po tri ispitanika, po jednog predstavnika starije (60–70 godina), srednje (40–50 godina) i mlađe (20–30 godina) generacije.

Takav uzorak ispitanika odabran je iz sljedećih razloga:

- a) Među kolonizatorima doseljenim nakon rata skupina hercegovačkih kolonizatora je najveća. Osim toga, iločki starosjedioci oduvijek su hercegovačke doseljenike doživljavali više kao strane i različite nego npr. doseljenike iz drugih slavonskih krajeva koji su im i jezično⁹, a i po običajima i načinu života bili bliži. Budući da je broj germanizama u zavičajnim govorima hercegovačkih doseljenika vrlo malen, istraživanjem se nastojalo utvrditi i stupanj njihove jezične prilagodbe starosjedilačkom stanovništvu.
- b) Ispitivanje se provelo na tri generacije ispitanika kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri germanizmi nestaju iz iločkoga govora te koje su skupine germanizama najviše zahvaćene nestajanjem.

Radna pretpostavka da su germanizmi rjeđi u govoru doseljenoga stanovništva i mlađih generacija potvrđena je rezultatima istraživanja prikazanim u tablici:

	starija generacija	srednja generacija	mlađa generacija
Iločani	89%	87%	28%
doseljenici	33,7%	27,5%	22,3%

Kao što je vidljivo, u govoru starije i srednje generacije iločkih starosjedilaca prisutan je velik broj germanizama, dok je u mlađoj generaciji taj broj znatno smanjen.¹⁰

Hercegovački ispitanici poznaju i koriste mnogo manji broj germanizama. Usvojili su samo one koji su usko povezani s novim načinom života (*ganak, šmarn, švargla*) ili se upotrebljavaju nadregionalno (*frajer, švaler, švercer, trač*). Prilikom ispitivanja za mnoge su riječi objašnjavali: “*to je više iločki*”, “*to smo sad vidjeli i naučili*”, “*znam što je to, al ne koristim*”. Tako su isticali kako znaju što su *štenhen* i *krancla*, ali ne koriste te riječi jer podoknice i djeveruše nisu dijelom njihovih običaja. Isto su tako za *melšpajz*, *milihprot* i *šmarn* izjavili da znaju što je to, ali da “*to ne rade*”. Također su spremno navodili vlastite riječi za pojedine pojmove. Tako su riječi *kupler* i *hofirant* odbacivali kao “iločke” i navodili vlastite izraze *provodadžija* i *đuvegija*.

⁸ Inače se broj germanizama u istočnim slavonskim govorima procjenjuje na oko 1 000 (Talanga 1990).

⁹ O slavonskim germanizmima v. Talanga 1990.

¹⁰ Zastupljenost germanizama u govoru pojedinih obavjesnika rezultat je socijalne heterogenosti zajednice, i to ne samo s obzirom na podrijetlo i generacijsku pripadnost. Velike razlike postoje s obzirom na “ženski” i “muški” leksik te s obzirom na djelatnost i interese ispitanika (npr. od ispitanica samo dvije znaju kartati pa samo one i poznaju izraze kao što su *herc, puba, špil*).

Prilikom istraživanja nastojalo se saznati poznaju li ispitanici pojedinu riječ te, ako je poznaju, koriste li je. Na taj su način dobiveni i rezultati o uporabnoj raslojenosti iločkih germanizama, tj. o tome koji su od njih dio aktivnog, a koji dio pasivnog leksika¹¹.

S obzirom na uporabnu raslojenost iločke germanizme možemo podijeliti na:

1. aktivni leksik: *bircuz, bešteak, kiflica, šmarn...*

2. pasivni leksik:

a) historicizmi¹² (*brenajzl, damfera, matroska, psiha, šnešlager...*)

b) arhaizmi¹³ (*brifreger, fačl, rolšue, šličue...*).

Razlozi nestajanja germanizama iz iločkoga govora višestruki su, sociolingvističke i psiholingvističke prirode. Sežu od promjene načina života, utjecaja standardnoga jezika, jezičnoga neprilagođavanja doseljenoga stanovništva te ne tako davnih povijesnih događanja¹⁴.

5. Podjela iločkih germanizama po semantičkim područjima

Prikupljeni iločki germanizmi pripadaju sljedećim semantičkim područjima:

1. Jelo, piće:

a) vrsta hrane (*ajprensupa, koh, lebervuršt, šmarn, švargla...*)

b) priprema hrane (*dinstati, faširati, filovati, pohati...*)

c) obroci (*fruštuk, gablec...*)

d) dodatci jelu (*cukor, štaubcukor, šne...*)

e) posuđe (*cukerdoza, kafelefla, supntopf*)

2. Odjevni predmeti:

a) odjeća (*fuseklice, nahtrekla, rekla, vindjakna, sokne...*)

b) obuća i dijelovi obuće (*perle, rolšuhe, šlape, štikle...*)

c) modni dodatci (*mašna, šlajer, šlep...*)

d) tkanine (*samt, somot...*)

e) obrada (*endlati, heklati, necati, štopati, štrikati...*)

3. Stanovanje:

a) dijelovi kuće (*forauz, ganak, veškujina...*)

b) namještaj i predmeti u kući (*psiha, špigla, stelaža, vaštiš...*)

¹¹ Tako pripadnici starije i srednje generacije iločkih starosjedilaca za mnoge riječi kažu da ih ne koriste, ali ih se sjećaju iz mladosti ili djetinjstva. Česte su formulacije: "Mama je koristila riječ _____, ali ja to danas kažem ovako_____."

¹² Germanizmi koji su nestali zbog izmijenjenog načina života, tj. gubitak riječi obično je povezan i s gubitkom denotata.

¹³ Arhaizmima nazivam one germanizme koje su iz uporabe potisnuli drugi, obično standardnojezični izrazi.

¹⁴ Osobito pripadnici mlađe generacije ispitanika nastoje govoriti hrvatskim standardom, izbacujući iz svoga govora sve riječi koje osjećaju kao "nehrvatske" (germanizme, turcizme, dijalektizme) i nastojeći na taj način svoj govor što više ograditi od srpskoga.

4. **Zanimanja:** *cukerpeker, dreksler, fišer, kelner...*
5. **Blagdani i običaji:** *krancla, krizban, kriskindl, licitar...*
6. **Tehnika:** *bormašina, endlerica, kuplung...*
7. **Uporabni predmeti općenito:** *lojtre, flajšmašina, kafemil...*
8. **Njega lica i tijela:** *brenovati, šminkati, velna...*
9. **Posao i trgovina:** *bofl, kšeft, šund, švercer...*
10. **Medicina:** *fras, šlog, fačl...*
11. **Zabava:** *balklajd, tancmajstor, tancšul...*
12. **Pogrdni nazivi:** *flundra, grintav, hohštapler, huncut..*

6. Fonološke adaptacije iločkih germanizama

Pri svakom jezičnom posuđivanju nužna je fonološka adaptacija modela. Još je Paul (1975: 394) zaključio da se fonološki sustavi dvaju jezika nikada u potpunosti ne podudaraju te da govornici glasove koji izgovorno odstupaju od glasova njihova jezika adaptiraju upotrebljavajući umjesto stranoga glasa srodne glasove svoga jezika.

Prije opisa zakonitosti fonoloških adaptacija germanizama u iločkom govoru važno je naglasiti da je prilikom posuđivanja model bio govoreni jezik, a tek u iznimnim slučajevima pisani. Stoga se adaptacija njemačkih glasova vršila na temelju slušne recepcije, odnosno hrvatski su govornici njemačke riječi prihvaćali i ponavljali onako kako su ih oni čuli.

Vrlo je važna i točna identifikacija jezika davatelja¹⁵. Naime, ako se kao model uzmu današnje standardnonjemačke riječi, kao rezultat adaptacije pogrešno bi se mogle protumačiti mnoge fonetske pojave koje su prisutne već u njemačkim govorima koji su poslužili kao jezici davatelji.

Žepić (1997) analizirajući naputke o izgovoru pojedinih glasova u njemačkim gramatikama i rječnicima hrvatskih autora zaključuje da je njemački jezik na hrvatskom tlu uvijek bio austrijski njemački¹⁶.

Osim austrijskih jezičnih obilježja (preko upravno-birokratskog aparata, vojske i doseljenika iz austrijskih zemalja) u slavonske govore iz jezika kolonizatora ulaze i jezična obilježja drugih njemačkih govora (tako je npr. riječ *švargla* posuđenica iz govora dunavskih Švaba, *Schwargel*, *Schwargl*).

Obilježja bavarsko-austrijskih govora zamjetljiva su na svim jezičnim razinama: na fonološkoj (o njima će kasnije biti detaljnije riječi), morfološkoj (npr. tvorba deminutiva sufiksima *-l*, *-el*, *-erl* tipična je za bavarsko-austrijske govore, a germanizmi *hoklica*, *nokli-*

¹⁵ Termini jezik davatelj, jezik primatelj, model, replika koriste se u smislu kako ih definira Filipović (1985).

¹⁶ Tako se npr. u analiziranim rječnicima i gramatikama (Vrančić, Jambrešić, Reljković) propisuje izgovor *e* kao *a*, *đ* kao *a*, *o* između *o* i *a* te nezaobljeni izgovor svih *e*-dvoqlasa. Sve su nabrojane osobine specifične za bavarsko-austrijske govore.

ca, širajzl replike su deminutiva *Hockerl*, *Nockel*, *Schüreisl*), leksičkoj (npr. *cušpajz*, *fras*, *jauzn*, *sajtlík* austrijacizmi su čiji su modeli *Zuspeise*, *Fras*, *Jause*, *Seitel*).

Osobitosti bavarskoga izgovora bile bi sljedeće:¹⁷

1. **nvnjem. [a] > bav. [ɔ, ɔ:]**. Radi se o promjeni koja se počela javljati u bavarskim govorima od 12. stoljeća, a danas je prisutna na čitavom bavarskom području, pa o u replikama *krofna*, *moler*, *pohovati*, *šporet* nije rezultat adaptacije.
2. **nvnjem. <ä> > bav. [a], [a:]**. Ova se promjena u bavarskim govorima javlja u 13. i 14. stoljeću. Dakle, *a* u iločkim germanizmima *farbati*, *larma*, *šnešlager* nije rezultat adaptacije.
3. **nvnjem. [o] > bav. [u]**. Stoga *u* u iločkim replikama *šlingvul*, *štopvul* ne valja tumačiti kao rezultat adaptacije.
4. **nvnjem. <ü>+<ck>/<pf> > bav. [u]**, npr. u replici *druker*.
5. U bavarskim govorima nvnjem. preglasheni vokal <ü> > [i], tako da *i* u replikama *dinstati*, *grincajg*, *partihla* nije rezultat adaptacije.
6. Od 13. stoljeća u bavarskim govorima **svnj. [ou], [û] > bav. [â]**. Kasnije je obično ponovno došlo do diftongizacije, no mjestimično su se održali oblici s â. Ista se promjena u novije vrijeme javlja i u bečkom govoru. Stoga *a* u iločkim germanizmima *krizbam*, *mišafł* nije rezultat adaptacije.
7. U bavarskim govorima dolazi i do promjene **nvnjem. [au] > bav. [ao]**, što se reflektira i u iločkim replikama *braon*, *paor*.
8. **nvnjem. <ei> > bav. [a]**, što je vidljivo i kod iločkih germanizama *cager*, *pac*.
9. **nvnjem. <ö> > bav. [e]**. Stoga *e* u replikama *fuseklica*, *knedla* nije nužno rezultat adaptacije.
10. U bavarskim govorima u nenaglašenim završnim slogovima i u prefiksu *ge-* gubi se *e* [ə], tako da likovi *cušpajz*, *kafemil*, *kšeft* zrcale stanje u jeziku davatelju te nisu rezultat adaptacije.
11. **nvnjem. <el>, <en> > bav. [l], [ŋ]**, pa se slogotvorno *l* i *n* javljaju i u replikama *dunkl*, *fačl*, *jauzn*, *štopl*.
12. **nvnjem. [iç] > austr. [ig]**, vidljivo i na primjeru replike *najgerig*.
13. U bavarskim govorima dolazi i do obezvučenja **[b], [d], [g] > [p], [t], [k]**, pa *p* u replikama *ajpanirati*, *cukerpeker*, *pohovati* nije rezultat adaptacije u jeziku primatelju.
14. U bavarskim govorima početno <s> izgovara se bezvučno. Takav se izgovor prenosi i na hrvatske replike: *samt*, *soc*, *sic*...¹⁸
15. **nvnjem. <w> > bav. [b]**. Naime, na ovu promjenu nailazimo u graničnim bavarskim govorima. Čini se vjerojatnim (usp. Strieder-Temps 1958: 82) da je do pro-

¹⁷ Osobitosti navedene prema Ebner (1980: 218–219), Piškorec (1998: 58–61), Strieder-Temps (1958), Wiesinger (1990: 447–455).

¹⁸ Kod replika *ziher*, *ziherica* vjerojatno se radi o posuđenicama iz nvnjem. Replike *brenajzl*, *griz* vjerojatno potječu iz bavarskih govora koji su sačuvali zvučni izgovor glasa *s* (v. Strieder-Temps 1958: 61).

mjene došlo pod utjecajem slavenskih jezika koji su bavarsko *w* zamijenili vlastitim zvučnim *b*. Stoga je teško reći je li *b* u *birtaš*, *birtija* rezultat transfonemizacije u jeziku primatelju ili je prisutno već u modelu.

Prilikom fonološke adaptacije njemačkih modela u iločki sustav do najvećih promjena dolazi u vokalnoj strukturi. Najčešće su te promjene povezane s načinom artikulacije nena-glašanih slogova u njemačkom. Zbog njihove, za hrvatske govornike, nejasne artikulacije prilikom posuđivanja često je dolazilo do redukcije, ispadanja, zamjene. Tako se njemački *Murmellaut* [ɔ] u iločkom govoru transfonemizira na sljedeće načine:

njem. [ɔ] > a *binda, cukerdoza, supa*;
> **e** *cuker, feler, špilhoze*¹⁹.

Njemački diftonzi transfonemiziraju se kao slijed dvaju fonema (Žepić 1991: 67):

njem. [aj] > [a]+[j] *ajngemaht, brenajsl, šlajer*;

njem. [au] > [a]+[u]²⁰ *blau, braun, jauzna*;

njem. [oi] > bav. [ai] > [a]+[j] *escajg, fajercajg, grincajg*.

Budući da u fonemskom inventaru iločkoga govora ne postoje pregllašeni vokali, njemački vokali s prijeglasom zamjenjuju se srodnim domaćim glasovima (npr. ä [e] > *e* *briftreger, hozentregeri, švercovati*).

Većina njemačkih **konsonanata** prolazi nultu transfonemizaciju, tj. zamjenjuje se odgovarajućim hrvatskim konsonantima.

Njemačka afrikata **pf** u iločkom se govoru transfonemizira kao *f* (*damfera, fušati, klofati*).

Tri alofona njemačkoga fonema /x/ (*Hauchlaut, ach-Laut, ich-Laut*) u najvećem broju slučajeva transfonemiziraju se kao ista jedinica, hrvatski fonem [h]:

njem. [h] > [h] *halter, hercig, hifne*;

njem. [x] > [h] *bruh, ajngemaht*;

njem. [ç] > [h] *geviht, liht, oberliht*.

U korpusu su prisutne i sljedeće transfonemizacije:

njem. [x] > [f] *šlauf*;

njem. [ç] > [k] *geviht*.

Gubitak njemačkih h-glasova (*fajtati, ofirati, foraus, šporet*) uvjetovan je ili dijalektalno²¹ ili rasterećenjem izgovora.

¹⁹ Moguće je da je pri ovakvoj transfonemizaciji ulogu odigrao i pisani oblik modela (*beštek*) ili pak analogija s hrvatskim pluralnim sufiksom (*špilhoze*).

²⁰ Kod replike *ofinger* (<Aufhänger) ne može se sa sigurnošću tvrditi je li *au* > o rezultat transfonemizacije ili je do te promjene već došlo u jeziku davatelju (do te promjene npr. dolazi u alemanskom).

²¹ O neostvarivanju glasa *h* u govorima iločkoga kuta v. Lukežić (1996: 227).

Muljiranje konsonanta *l* (*šiljt*, *šiljtka*) moglo bi biti rezultat adaptacije,²² iako do muljiranja glasa *l* dolazi i u nekim bavarskim govorima.

Njemačko vokalno *l* [ɫ] u iločkom se govoru ostvaruje na dva načina:

njem. [ɫ] > [l] *dunkl*, *fačl*, *štopl* (uz *štopla*);

> [l] + [a] *firangla*, *hobla* (uz *hobl*), *ringla*.

Tijekom transfonemizacije dolazi do ispadanja glasova ili čitavih skupova glasova kako bi se olakšao izgovor i izbjegli za jezik primatelj neuobičajeni konsonantski skupovi (npr. [-ntsf-] > [-nc-] u *huncut*, [-rtsh-] > [-rc-] u *bircuz*, ispadanje glasa *d* u replici *štenhen*...).

Korpus iločkih germanizama potvrđuje postojanje četveroakcenatskog inventara. Prozodijski inventar iločkoga govora čine: dugosilazni $\hat{}$ (*širm*), dugouzlazni $'$ (*apotéka*), kratkouzlazni $`$ (*ròlšue*) i kratkosilazni \sim (*cvìker*) naglasak te zanaglasna duljina.

Distribucijska pravila koja vrijede za naglaske u iločkom govoru teško je izvući iz korpusa namijenjena istraživanju ponajprije germanizama kao leksičkih posuđenica budući da prikupljanjem takve građe pomoću ciljanoga upitnika najčešće dobivamo samo imenice i glagole izvađene iz rečenice. Ipak, dobivena građa pomaže nam da potvrdimo postojanje četveronaglasnog inventara i otkriva nam neke distribucijske mogućnosti u iločkome govoru koje nisu važeće u standardu. Jedna od njih je i mogućnost da jedna riječ ima dva naglaske. Naravno, ti dvoslogovni naglasci pokazatelj su stranoga jezičnog utjecaja i nalazimo ih isključivo kod germanizama, a ne i kod domaćih riječi (npr. *raùbšicer*, *šàrafçiger*, *šâmrólina*).

Glagolski germanizmi prefigurani hrvatskim predmetcima pokazuju pomicanje naglaske na predmetak, što je obilježje hrvatskih novoštokavskih govora (*zàšpëndlati*).

Zanaglasna duljina očuvana (*fìranga*, *švalèrāj*).

Dvosložne riječi sa slogotvornim *l* u drugom slogu imaju kratkouzlazni naglasak na prvome slogu, što je potvrda da je zaista slogotvorno i time nositelj sloga. Kad *l* ne bi bilo nositelj sloga, prema pravilima standarda kratkouzlazni naglasak ne bi smio biti na prvom slogu takve riječi (*bòfl*, *fàčl*, *gìrtl*).

7. Morfološke adaptacije iločkih germanizama

Prilikom jezičnoga posuđivanja model prolazi čitav niz morfoloških prilagodbi kako bi se uklopio u morfološki sustav jezika primatelja.

Analizom morfoloških adaptacija iločkih germanizama nastojalo se utvrditi u kojoj su se mjeri i kako germanizmi prilagodili hrvatskome morfološkom sustavu te koje su se mogućnosti otvorile u pogledu tvorbe novih riječi.

²² Do muljiranja dolazi i u domaćim riječima npr. *gljista*, *ljubénica*. Usp. Lukežić (1996: 228), Sekereš (1983: 136).

U kontaktnoj lingvistici poznato je da se najčešće posuđuju imenice, zatim glagoli, pa pridjevi. Grotzky (1978: 127) je za svoj korpus²³ ustanovio sljedeći omjer: imenice 83%, glagoli 12,5%, pridjevi 4,5%. Okvirno ovi postotci vrijede i za iločki govor.

a) Imenice

Posuđene imenice u hrvatskom dobivaju rod i sklanjaju se prema odgovarajućoj paradigmi ovisno o dočetu, konsonantskom ili vokalskom.²⁴

Replike koje završavaju na konsonant muškoga su roda²⁵ (*bircuz, beštek, ziherung*) i sklanjaju se po a-deklinaciji. Ili: njem. (_ C) : hrv. (_ Ø).

Po istoj deklinaciji sklanjaju se i neke novije posuđenice s vokalskim dočekom koji, međutim, nije preuzeo funkciju vokalskog indikatora paradigme (*ajskafe, šne*). Ili: njem. (_ V) : hrv. (_ Ø).

Imenice ženskoga roda (u njemačkom s dočetnim -e), kao što je već rečeno, ako su zbog apokope u jeziku davatelju izgubile dočetno -e, adaptiraju se kao imenice muškoga roda. Druga mogućnost njihove transfonemizacije je da se, dobivši u iločkom govoru dočetno -a, adaptiraju kao imenice ženskoga roda e-deklinacije (*aziskarta, binda, supa*). Ili: njem. (_ V) : hrv. (_ a).

Sekundarnom sufiksacijom dočetno -a dobivaju i neki njemački modeli s konsonantskim završetkom (*damfera, košta, larma*)²⁶. Ili: njem. (_ C) : hrv. (_ a).

Prilikom opisivanja adaptacijskih procesa vrlo je teško strogo odvojiti adaptacijske razine, osobito fonološku i morfološku razinu. Njemački dočetni skupovi *-el, -en* u bavarsko-austrijskim govorima, a i u govornom njemačkom, izgovaraju se apokopirano, kao [ɪ], [ɨ]. Hrvatske replike njemačkih modela s navedenim imenskim sufiksima pripadaju ili tipu njem. (_ C) : hrv. (_ Ø) (*hobl, jauzn, štopl*) ili im se sekundarnom sufiksacijom dodaje završno -a pa pripadaju tipu njem. (_ C) : hrv. (_ a) (*bortna, tegla, vekna*). Iz navedenih primjera vidljivo je da se oba načina adaptacije javljaju u iločkom govoru te da dovode do nastajanja dubleta (*hobl : hobla, jauzn : jauzna, štopl : štopla*).

Što se tiče kategorije broja u imenica, javlja se nekoliko imenica koje se koriste kao pluralia tantum (*cvikeri, hifne, hozentregeri, prezle*) i nekoliko singularia tantum (*drot, samt, somot*).

U analiziranom korpusu samo je jedna imenica indeklinabilna, *lustrajze*.

²³ Njegov korpus obuhvaća germanizme u "srpskohrvatskim", štokavskim govorima.

²⁴ Grotzky (1978) za četiri načina uklapanja njemačkih imeničkih posuđenica u, kako on to naziva, *morfološki raster srpskohrvatskog jezika*, navodi četiri formule. U ovom radu ja ih preuzimam u ponešto izmijenjenom obliku.

²⁵ Ponovno valja voditi računa o tome koja je riječ poslužila kao model. Sve replike čiji su modeli bili apokopirani bavarski oblici (*cigaršpic, cušpajz, kafemil*), budući da završavaju na konsonant, u hrvatskome dobivaju muški rod.

²⁶ Teško je jednoznačno odrediti radi li se u pojedinim slučajevima o utjecaju analogije (npr. skela, hrana, buka), o rasterečenju izgovora ili kakvim drugim razlozima.

U sekundarnoj sufiksaciji replika sudjeluju sljedeći sufiksi:

- **ant** (*hofirant*)
- **ar** (*drotar*)
- **aš** (*birtaš*)
- **čina** (*frajerčina*)
- **džija** (*steladžija*)
- **ec** (*gablec*²⁷)
- **ica** (*frajlica, klamerica, štanglica*)
- **ić** (*luftić, nahkastlić*²⁸)
- **ik** (*sajtlík*)
- **ist** (*fijakerist, pehist*)
- **ka** (*gelipterka, kupelmuterka, švalerka*²⁹).

Analizirani korpus sadržava i nekoliko poluprevedenica, npr. *matrosko odijelo, veškujnja, vešplav*. U iločkom se govoru često javlja i po nekoliko inačica pojedine replike. Tako se npr. njemački model *Staubzucker* adaptira kao *štaubcuker*, kao poluprevedenica *štaubšećer* ili kao rezultat elipse, *štaub*.

O uklopljenosti germanizama u iločki sustav svjedoči i replika *tračbaba*, nastala prema tvorbenim zakonitostima hrvatskoga jezika od germanizma i domaće riječi (Tratsch + baba).

b) Glagoli

Drugu po veličini skupinu germanizama u iločkom govoru čine glagoli.

Njemački glagolski sufiksi transfonemiziraju se na sljedeće načine:

njem. -en > **hrv. -ati** *blajhati, dinstati, štepati...*

> **hrv. -ovati** *brenovati, filovati, pohovati...*

njem. -eln > **hrv. -lati** *hoblati, peglati, šmirglati...*

> **hrv. -lovati** *fačlovati;*

njem. -ern > **hrv. -rati** *lifrati, muštrati;*

njem. -ieren > **hrv. -irati** *gratulirati, kibicirati, špekulirati.*

²⁷ Prvo je došlo do elipse (< Gabelfrüstück), a potom do sekundarne sufiksacije. Istim tvorbenim načinom nastala je i replika *šilterica* (< Schildkappe).

²⁸ Semantički i morfološki zanimljive su replike poput *nahtkastić, noklica, šamlica, štanglica*. Njihovi modeli su bavarsko-austrijski deminutivi, no budući da replike *nahtkastl, *nokl, *šaml, *štangl(a)* iločki govornici nisu osjećali kao umanjene, došlo je do sekundarne sufiksacije hrvatskim sufiksima za tvorbu umanjena -ica, -ić.

²⁹ Kod replike *vešerka* teško je sa sigurnošću tvrditi radi li se o izvedenici od replike *veš* ili je replika nastala transmorfemizacijom tj. zamjenom sufikasa *njem. -in* > *hrv. -ka* od modela *Wäscherin*.

Njemački glagolski modeli prilikom morfološke adaptacije u iločki govor dobivaju i kategoriju glagolskog vida. Svršeni glagoli izvode se od nesvršenih prefiksacijom hrvatskim predmetcima (*naviklati, iskvitati, odlifrati, uglancati, zaštopati*). Glagoli s dočetcem *-iren* adaptiraju se kao dvovidni glagoli.

Nekolicina glagolskih germanizama u iločkom govoru dobiva kategoriju povratnosti koje nema u jeziku davatelju. Moguće je da se glagoli adaptiraju kao povratni zbog analogije prema istoznačnim ili sličnim hrvatskim glagolima (*rodlati se : sanjkati se, špacirati se : šetati (se), švercati se : voziti se bez karte*).

Modeli većine glagolskih germanizama jesu njemački glagoli. Samo ih je nekolicina nastala unutarjezičnom tvorbom od drugih vrsta riječi (*falšati* < adj. *fasch, šlitšuat* *se* < sub. *Schlitschuhe, umideriti se* < sub. *Mieder, zaflekati se* < sub. *Fleck*).

c) Pridjevi

U analiziranom korpusu pridjevi su najslabije zastupljena skupina promjenjivih riječi.

Iločke pridjevske germanizme može se s obzirom na njihov njemački model podijeliti u dvije skupine:

1. pridjevski germanizmi čiji je model njemački pridjev,
2. pridjevski germanizmi čiji model nije njemački pridjev.

Unutar **prve** skupine pridjevskih germanizama s obzirom na stupanj adaptiranosti i uklopljenosti u hrvatski sustav mogu se razlikovati dvije podskupine:

1. Indeklinabilni pridjevi poput *blau, braon, feš, hercig, najgirig, švorc...* U iločkom govoru upotreba takvih pridjeva nije ograničena samo na adverbijalnu uporabu.³⁰ Moguće su konstrukcije poput *grao odijelo, blond kosa, feš dečko...*

Samo se tri pridjeva iz ove podskupine koriste isključivo kao partikule: *dunkl (dunkl plavo odijelo), ganc (ganc novi auto), liht (liht plava haljina)*.

2. Deklinabilni pridjevi³¹ nastali od njemačkih pridjeva dodavanjem sljedećih hrvatskih sufiksa:

- **ak** *frižak*
- **an/ni** *faličan, ledičan, šparan...*
- **ast** *vickast*
- **av** *grintav.*

³⁰ Grotzky (1978: 127) tvrdi da su u njegovom korpusu indeklinabilni pridjevi ograničeni na adverbijalnu uporabu.

³¹ Radi se o pridjevima nastalim sekundarnom adaptacijom, tj. ili je došlo do zamjene njemačkoga pridjevskog sufiksa hrvatskim (*vickast* > *witzig*) ili je prilikom morfološke adaptacije njemačkom modelu dodan hrvatski sufiks (*frižak* > *frisch*).

Drugu veliku pridjevsku skupinu čine pridjevi čiji modeli nisu njemački pridjevi, već su izvedeni od imeničkih germanizama.³² Radi se o odnosnim ili posvojnim pridjevima koji su nastali izvođenjem pridjevskim sufixima **-ev/-ov** (*geliptero**ov***, *frajer**ov***, *hoštapler**ov***), **-in** (*frajlin*, *švalerkin*), **-ski/-ški** (*hoštaplerski*, *licitarski*, *paorski*). Upravo postojanje te skupine pridjeva svjedoči o velikoj uklopljenosti germanizama u sustav iločkoga govora kao i o njihovoj tvorbenoj plodnosti.

d) Nepromjenjive vrste riječi

Od nepromjenjivih vrsta riječi u korpusu iločkih germanizama prisutno je nekoliko adverba (*fertig*, *fest*, *ganc*, *ziher*). Modeli navedenih adverba su njemački pridjevi.

8. Semantičke adaptacije iločkih germanizama

Prilikom leksičkog posuđivanja zajedno s novim leksemom u jezik primatelj preuzima se i njegovo značenje.

Filipović (1985) navodi tri osnovne mogućnosti semantičke adaptacije s obzirom na opseg značenja: nulta semantička ekstenzija, semantičko suženje i semantičko proširenje.

O nultoj semantičkoj ekstenziji govori se kada se značenja modela i replike u potpunosti podudaraju, što je obično slučaj s izrazima koji se ograničavaju na jedno uže specijalizirano područje (Filipović 1985: 161). Neki od primjera za nultu semantičku ekstenziju u korpusu iločkih germanizama bili bi *ajngemahtes*, *braun*, *cigaršpic*, *hoklica*, *kirvaj*, *noklica*, *šamlisca*... Radi se, dakle, o leksemima koji i u jeziku davatelju imaju samo jedno značenje.

Uobičajena je pojava prilikom semantičke adaptacije semantičko suženje. Bellmann (1981: 13) kao jedno od osnovnih pravila semantičkoga posuđivanja navodi da se polisemantičke riječi posuđuju u samo jednome od svojih značenja jer "Grundeinheit der Integration ist nicht die lexikalische Einheit, sondern – mit dem Signifikanten – die Einzelbedeutung einer lexikalischen Einheit." Tako riječ *geviht* u iločkom govoru ima samo značenje 'uteg'³³, *bruh* je samo kila³⁴, a *šlus* ima značenje 'kraj zabave'³⁵.

Do semantičkog proširenja prema Filipoviću dolazi nakon što se replika već udomaćila u jeziku primatelju. Tako npr. *štikla* u iločkom govoru nema samo značenje visoke potpetice, već i ženske cipele visoke potpetice. Prilikom adaptacije glagola *brenovati* prvo je došlo do suženja značenja ('kovčati kosu vrućim željezom'), a potom do njegova proširenja (izričaj *brenovana kosa* označava ukovčanu kosu, ne nužno vrućim željezom).

Pejorizacija je također promjena značenja do koje dolazi tek u razdoblju sekundarne

³² Iznimka je pridjev *natrinkan* koji tvorbeno potječe od nepotvrđenoga glagola **natrinkati* se.

³³ Duden bilježi četiri značenja njemačke riječi *das Gewicht*.

³⁴ Od deset značenja u Dudenu.

³⁵ Od osam značenja u Dudenu.

adaptacije, tj. kad je replika potpuno integrirana u sustav vokabulara jezika primatelja.³⁶ Tako replika *kšeft* ima značenje isključivo sumnjivog posla, *frajer* nema značenje prosca, već označava umišljenu i bahatu mušku osobu, a *drotar* označava propalicu, a ne vrstu obrtnika.

Elipsa je oblik promjene značenja u kojem se značenje jednoga dijela fraze prenosi na drugi ako se prvi ispusti.³⁷ Elipsom³⁸, kao vrstom morfološke i semantičke promjene, nastale su sljedeće replike: *gablec* (< *Gabelfrühstück*), *grinc* (< *Grünzeug*), *krancla* (< *Kranzeljungfer*)...

Korpus iločkih germanizama obuhvaća i nekoliko frazema posuđenih iz njemačkog jezika. Unutar posuđenih frazema mogu se razlikovati dvije skupine:

1. frazemi koji su djelomično prevedeni (*imati na lageru*, *imati putra na glavi*, *imati (koga) u cukerpikslu*),
2. potpuno prevedeni frazemi (*imati novaca ko blata*).

9. Zaključak

Istraživanje germanizama u iločkom govoru pokazalo je:

1. Germanizmi prisutni u iločkom govoru uglavnom potječu iz austrijsko-bavarskih govora (fonološka, morfološka, leksička obilježja).
2. Germanizmi su potpuno uklopljeni u sustav iločkoga govora, što je rezultat njihove adaptacije na fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj razini.
3. Broj germanizama u iločkom govoru znatno se smanjuje, što je rezultat djelovanja višestrukih čimbenika – od unutarsustavnih jezičnih do izvanjezičnih, psiho- i sociolingvističkih.

10. Glosar

Iločki germanizmi posuđivani su u različitim razdobljima – od sveslavenskih germanizama kao što su *hljeb*, *bukva*, *kabao*, *pila*, pa sve do onih posuđenih u novije doba (*kuplung*, *šajba*, *kiler*). Riječi germanskoga podrijetla koje su postale dijelom hrvatskoga standarda te se više ne osjećaju kao tuđice (npr. *celer*, *cimet*, *krumpir*, *špinat*) nisu bile obuhvaćene upitnikom. Iz upitnika su također izostavljeni germanizmi usko vezani uz pojedine struke.

Nastojalo se izbjeći mehaničko navođenje standardnonjemačkih riječi kao modela te točno rekonstruirati koja je dijalektalna riječ poslužila kao model. Za sve navedene mo-

³⁶ Usp. Filipović (1985: 178).

³⁷ Usp. Filipović (1985: 159).

³⁸ O elipsi kao morfološkoj promjeni v. Transfonemizacija iločkih germanizama.

dele (ako se grafijski i podudaraju sa standardnonjemačkim izrazima) treba pretpostaviti bavarsko-austrijski izgovor.

U glosaru su navedene i riječi pri čijem je posuđivanju u iločki govor njemački imao ulogu jezika posrednika. Radi se o riječima koje su potpuno udomaćene u njemačkom jeziku te se ne osjećaju kao strane (*Fiaker* < *franc. fiacre*, *Palatschinke* < *mađ. palaczinca*, *plisieren* < *franc. pliser*, *prezent* < *franc. présent*, *ruinieren* < *franc. ruiner*, *Suppe* < *franc. soupe*). U glosaru je naveden samo njemački oblik.

Riječi njemačkoga podrijetla koje su u iločki govor najvjerojatnije ušle posredstvom nekoga drugog jezika (npr. *šaraf* < *mađ. *saraf* < *njem. Schraube*) nisu navođene.

Budući da se javlja više inačica pojedinih replika (*horifant/hofirer/ofirer, jauzna/jauzn, afenger/aufenger/ofinger...*) u glosaru su navedene i jedna na drugu upućene sve inačice.

Budući da je načelno moguće od svakoga *nomen agentis* muškoga roda izvesti i ženski lik te da je moguće prefigirati svaki glagol, u glosaru nisu navedeni svi mocijski parnjaci niti svi glagoli nastali prefiksacijom od osnovnoga glagola (niti sve prefiksacijom osnovnoga glagola nastale glagolske složenice).

äftekovat impf. (< aufdecken) postavljati stol

afenger m (< Aufhänger) vješalica; usp. *aufenger, ofinger*

ajgëmaht m (< Eingemachtes) gusta juha s mesom i povrćem, ujušak

ajnpřèn m (< *bav.-austr. Einprenne*) zaprška; usp. *ajpren*

ajpanirati impf. i pf. (< einpanieren) pržiti narmirnice umočene u brašno, jaje i mrvice

ajpřèn m (< *bav.-austr. Einprenne*) zaprška; usp. *ajnpren*

ajskâfe m (< Eiskaffee) ledena kava

ajziban m (< Eisenbahn) željeznica

anlâser m (< Anlasser) tehnički uređaj za pokretanje stroja

anziskârta f (< Ansichtskarte) razglednica

apotêka f (< Apotheke) ljekarna

apotêkâr m (< Apotheker) ljekarnik

aufënger m (< Aufhänger) vješalica; usp. *afenger, ofinger*

aušlag m (< Ausschlag) osip, crvenilo

ävzec m (< Aufsatz) poseban tanjur za serviranje kolača

badekôstim m (< Badekostüm) kupaći kostim

bâklajd m (< Ballkleid) plesna haljina

beštëk m (< Besteck) pribor za jelo

bînda f (< Binde) higijenski uložak

bircuz m (< Wirtshaus) kafić

birtâš m (< Wirt) gostioničar

blâjhati impf. (< bleichen) bijeliti

blâu adj. (< blau) plavo

bôfl m (< *bav.-austr. Pofel; njem. Bafel*) nekvalitetna roba

bôrmašina f (< Bohrmaschine) bušilica

- bórtna* f (< švap. Borten) traka, vrpca
brâon adj. (< bav.-austr. braon) smeđ; usp. *braun*
brâun adj. (< braun) smeđ; usp. *braun*
brémza f (< Bremse) kočnica
brēmzati impf. (< bremsen) kočiti
brenâjzl m (bav.-austr. Brenneisl) željezo za pokrivanje kose
brēnovati impf. (< brennen) 1. pokrivate kosu zagrijanim željezom
2. u izr. *brenovana kosa* ukovrčana kosa (ne nužno zagrijanim željezom)
briftréger m (< Briefträger) poštar
brūh m (< Bruch) kila
brūsthälter m (< Brusthalter) grudnjak
cáger m (< bav.-austr. Zager) kazaljka na satu
cãltati pf. i impf. (< zahlen) platiti
cigáršpic m (< Zigarettenspitze) usnik, cigaretnik
cígla f (< Ziegel) opeka
cūg m (< Zug) vlak
cūker m (< Zucker) slatkiši što se za Božić vješaju na bor
cūkerdôza f (< Zuckerdose) posuda za čuvanje šećera
cūkerpèker m (< bav.-austr. Zuckerpäcker) slastičar
cūkerpíksla f (< bav.-austr. Zuckerpiksl) 1. posuda za šećer
2. u izr. *imati koga u cukerpiksli* samo čekati kako bi se kome napakostilo
cūšpajz m (< bav.-austr. Zuspeise) varivo
cvīker m (< Zwicker) naočale; usp. *cvikeri*
cvīkeri pl. (< Zwicker) naočale; usp. *cviker*
damféra f (< Dampfer) skela na parni pogon
dānstati impf. (< dünsten) pirjati
drōtār m (< švap. drôt, južnoaustr. drôt) propalica
drūk (< Druck) pritisak
drūker (< Drücker) vrsta dugmeta
dūnkl part. (< dunkel) tamno
dūnst m (< Dunstobst) kompot
dūrhcūg m (< Durchzug) propuh
egzercírati impf. i pf. (< exerzieren) voj. vježbati
ējncug m (< Anzug) odijelo
ēndlati impf. (< bav.-austr. endeln) obraditi rubove; usp. *endlovati*
ēndlerica f (< bav.-austr. endeln) stroj za porubljivanje
ēndlovati impf. (< bav.-austr. endeln) obraditi rubove; usp. *endlati*
ērbovati impf. (< erben) naslijediti
èscâjg m (< Eßzeug) pribor za jelo
fâbrika f (< Fabrik) tvornica
fâčl m (< austr. Fatsche; vjer. od dem. Fatschel) zavoj

- fâčlovati* impf. (< *austr.* fatscheln) zamatati
fâjercàjg m (< Feuerzeug) upaljač, usp. *farcajg*
fâjhtati impf. (< feuchten) vlažiti rublje prije glačanja; usp. *fajtati*
fâjtati impf. (< feuchten) vlažiti rublje prije glačanja; usp. *fajhtati*
fâjtno adj. (< feucht) vlažno
fâličan adj. (< falsch) koji je s greškom
fâliti impf. (< *bav.* fâlen) nedostajati
fâlš adj. (< falsch) pogrešno (pjevati)
fâlšati impf. (< falsch) pogrešno svirati ili pjevati
fâlta f (< Falte) upeglani nabor na haljini
fâmilija f (< Familie) obitelj
fârba f (< Farbe) boja
fârbati impf. (< färben) bojati
fârcajg m (< Feuerzeug) upaljač, usp. *fajercajg*
fâsovati impf. (< fassen) 1. dobiti fasung (v.)
2. u izr. *fasovat ćeš ti meni* kao prijetnja (djeci) sa značenjem ‘dobit ćeš ti svoje’
fâsung m (< Fassung) živežne namirnice dobivene badava (npr. kao sljedovanje u vojsci)
fâširana šničla f (< *austr.* faschieren+Schnitzel) odrezak od kosanog mesa
fêdermâdrac m (< Federmatratze) madrac
fêlêr m (< fehler) nedostatak, mana
fêrband m (< Verband) zavoj
fêrgismajniht m (< Vergissmeinnicht) vrsta cvijeća, potočnica
fêrtig adv. (< fertig) gotovo
fêst adv. (< fest) čvrsto, jako
fêš adj. (< *austr.* fesch) 1. lijepo odjeven;
2. vitak
fîl m (< *bav.-austr.* Füll) nadjev
fîlovati impf. (< füllen) nadijevati
fîrânga f (< *bav.-austr.* Fürhang) zavjesa; usp. *firangla*
fîrângla f (< *bav.-austr.* Fürhangl) zavjesa; usp. *firanga*
fîšêr m (< Fischer) ribar
flâjšmašina f (< *austr.* Fleischmaschine) stroj za mljevenje mesa
flâša f (< Flasche) boca
flêka f (< Fleck) mrlja
fôrâuz m (< *austr.* Vorhaus) predsoblje
fôršus m (< Vorschuß) predujam
fôrtrukovati impf. (< vordrucken) napraviti crtež po kojem se kasnije vezlo
frâjer m (< Freier) umišljeni muškarac; usp. *frajerčina*
frâjerčina m (< Freier) umišljeni muškarac; usp. *frajer*
frâjla f (< *bav.* Fräyle, *švap.* Fraile) 1. gospođica; usp. *frajlica*
2. u izr. *stara frajla* – usidjelica

3. u izr. (*biti*) *ko stara frajla* – biti razmažen, pekmezav
frâjlica f (< *bav.* Fräyle, *švap.* Fraile) gospođica; usp. *frajla*
frâklîc m (< *bav.-austr.* Frackl) bočica u kojoj se poslužuje žestoko piće
frâs m (< *bav.-austr.* Frâs) napadaj (osobito kod djece) od straha, šok
frênt m (< Fremde) u izr. *otići u frent* otići od kuće
frîžak adj. (< frisch) svjež
frôncla f (< *bav.-austr. dem.* Franzle) resica na tepihu
frûštuk m (< *bav.-austr.* Fruhstuck) doručak
frûštukovati impf. (< *bav.-austr.* frustucken) doručkovati
furt adusp. (< *bav.-austr.* furt) stalno, neprekidno
fûseklica f (< *bav.-austr.* Fußsäckl) kratka čarapa, sokna
fûšati impf. (< pfuschen) loše raditi
fûšer m (< Pfüscher) osoba koja loše radi
fúter m (< Futter) podstava
futrati impf. (< *bav.-austr.* futtern) podstavljati
futrôl m (< *bav.-austr.* Futral) navlaka za naočale; usp. *futrola*
futrôla f (< *bav.-austr.* Futral) navlaka za naočale; usp. *futrol*
gânak m (< Gang) hodnik
gânc part. (< ganz) posve, potpuno
gârdedâma f (< *austr.* Gardedame) pratilja mlade djevojke (na plesu, ali i općenito)
gelênder m (< Geländer) ograda na stepeništu
gelipter m (< Geliebter) ljubavnik
geliptërka f (< Geliebter) ljubavnica
gèltâšna f (< *bav.-austr.* Geldtaschn) novčanik
gepèk m (< Gepäck) prtljažnik
gërma f (< *bair.-austr.* Germ) kvasac
gèrtner m (< Gärtner) vrtlar
gèrtneraj m (< Gärtnerei) vrtlarstvo
gešènk m (< Geschenk) poklon (osobito poklon s *kirbaja*)
gevîht m (< Gewicht) uteg; usp. *gevikt*
gevîkt m (< Gewicht) uteg; usp. *geviht*
gîrtl m (< Gürtel) pojas
glânc m (< Glanz) sjaj
glâncati impf. (< *švap.* glantsn) 1. laštiti
2. ~ se sjajiti se
grâo adj. (< *bair.-austr.* grâo) sivo
gratulîrati impf. i pf. (< gratulieren) čestitati
grenadîrmârš m (< *austr.* Grenadiermarsch) jelo od tjestenine i krumpira
grînc m (< Grünzeug) zelenje za juhu; usp. *grincajg*
grîncâjg m (< Grünzeug) zelenje za juhu; usp. *grinc*
grîntav adj. (< Grind) dosadan, sklon gundanju

- grīs* m (< Grieß) krupica; usp. *kriz*
grünt m (< Grund) podloga
gũkfenster m (< Guckfenster) prozorčić iznad vrata
gũsan adj. (< Guß) od lijevanoga željeza
hãlter m (< Halter) držač čarapa
hãrnãdla f (< Haarnadel) ukosnica
hãusklãjd m (< Hauskleid) kućna haljina
hẽftati impf. (< heften) ovlaš prošivati
hẽftvul m (< bav. Heftwull) konac za vezenje
hẽklati impf. (< häkeln) kukičati
hẽknodla f (< Häkelnadel) igla za kukičanje
hẽrc m (< Herz) igraća karta
hẽrcig adj. (< beč. herzig) zgodan, ljubak
hĩftne pl. (< Hüfte) bokovi
hĩmberna f (< Himbeere(n)) malina
hõbl m (< bav.-aust. Hobl) stolarska alatka za struganje drva
hõblati impf. (< hobeln) strugati drvo
hofirãnt m (< hoffieren) udvarač; usp. *hofirer*
hofirati impf. i pf. (< hoffieren) udvarati
hõfirer m (< Hoffierer) udvarač; usp. *hofirant*
hõhštãpler m (< Hochstapler) osoba koja živi iznad svojih mogućnosti; usp. *hoštãpler*
hõkla f (< bav.-aust. dem. Hockerl) niska stolica bez naslona
hõklica f (< bav.-aust. dem. Hockerl) niska stolica bez naslona
hõštãpler m (< Hochstapler) osoba koja živi iznad svojih mogućnosti; usp. *hohštãpler*
hõzentrẽgeri pl. (< Hosentrãger) naramenice
hũncut m (bav. Hundsfud, austr. Hundsfutt) nevaljalac
ĩskvitati impf. (< quittieren) poravnati račune
jãuzn m (< bav.-aust. Jause, beč. Jausn) užina; usp. *jãuzna*
jãuzna f (< bav.-aust. Jause, beč. Jausn) užina; usp. *jãuzn*
kãfelẽflã f (< Kaffeelõffel) žličica za kavu
kãfẽmĩl m (< Kaffemũhle) mlinac za kavu
kãrfiõl m (< dial. Karfiol) cvjetača
kãrĩran adj. (< kariert) s kockastim uzorkom
kãsa f (< Kasse) blagajna
kãsirati impf. i pf. (< kassieren) naplatiti (ne samo na blagajni)
kãsirerica f (< Kassierer(in)) blagajnica
kẽlerãba f (< donausch. Kehlerabe) koraba
kẽlner m (< Kellner) konobar
kẽlnerica f (< Kellnerica) konobarica
kĩbicẽr m (< Kiebitz) onaj koji promatra kartaše dok igraju
kĩbicirati impf. i pf. (< kiebitzieren) promatrati kartaše dok igraju

- kifla* f (< Kipfl) pecivo u obliku polumjeseca, roščić
kiler m (< Kühler) hladnjak na autu
kinderbèt m (Kinderbett) dječji krevetić
kīnstler m (Künstler) umjetnik
kīrbaj m (< bav.-austr. Kirchweihe) proštenje; usp. *kīrvaj*
kīrvaj m (< bav.-austr. Kirchweihe) proštenje; usp. *kīrbaj*
kīnkèz m (< bav.-austr. [Kütten]käse) sir od dunje
klāmerica f (< Klammer) spajalica
klīmāvājn m (< Glühwein) kuhano vino
klōfati impf. i pf. (< klopfen) prašiti sagove; usp. *klofrati*
klōfer m (< Klopfer) isprašivač
klōfrati impf. (< klopfen) prašiti sagove; usp. *klofati*
knédla f (< bav. Knédl) okruglica
kófer m (< Koffer) kovčeg
kōh m (< Koch) nabujak
kōstgēber m (< Kostgeber) osoba kod koje se tko hrani
kōšta f (< Kost) 1. hrana, ishrana
2. u izr. *biti na košti(kod koga)* hraniti se kod koga
kráгна f (< Kragen) okovratnik
kráma f (< Kram) stare stvari, otpad
kráncla f (< bav.-austr. Kranzeljungfer) djeveruša
krēdenc m (< Kredenz) kuhinjski ormar za posuđe
křīskindl m (< Christkindl) dijete Isus koje daruje djecu za Božić
křīsknédla f (< Grieβknödel) okruglice od krupice
křīz m (< bav.-austr. křīz) krupica; usp. *gris*
křīzban m (austr. Krispam) božićno drveće
krōfna f (< bav.-austr. Krapfen) krafna
kšēft m (< bav.-austr. [Ge]schäft) sumnjiv posao
kūglof m (< Kugelhopf) vrsta kolača
kūpler m (< Kuppler) podvodač
kuplérāj m (< Kupplerei) javna kuća
kuplermūtērka (< Kuppelmutter) žena koja je sposobna svakoga udati
kūplung m (< Kupplung) kvačilo
kūršlus m (< Kurzschluss) kratki spoj
lādla f (< bav. dem. Ladl) ladica; usp. *ladlica*
lādlica f (< bav. dem. Ladl) ladica; usp. *ladica*
lāger m (< Lager) 1. skladište; zaliha
2. u izr. *imati na lageru* imati na zalihi; imati u pripravi
lājnen m (< Leinen) lan
lārma f (< bav. Lärm) buka
lārmati impf. (< bav. lārmən) bučiti

- lébervüršt* m (< Leberwurst) jetrena pašteta
lédičan adj. (< ledig) neoženjen, neudana
líbling m (< Liebling) ljubimac
licitar m (< bav.-austr. Lebzelter, južn. Lezelter) vrsta medenjaka što se prodaje po sajmovima (obično u obliku srca)
lífrati impf. (< liefern) isporučivati
lígeštül m (< Liegestuhl) sklopiva ležaljka za sunčanje
líht part. (< licht) svijetlo
lôz m (< Los) srećka
líftbâlon m (< Luftbalon) balon; usp. *lumbalon*
líftbrêmzer m (< Luft+bremesen) neradnik
líftiíc m (< Luftmatratze) zračni jastuk; usp. *lufter*, *luftmadrac*
lífter m (< Luftmatratze) zračni jastuk; usp. *luftiíc*, *luftmadrac*
líftika m (< Luftikus) neradnik, zabušant
líftírati impf. i pf. (< lüften) zračiti
líftmâdrac m (< Luftmatratze) zračni jastuk; usp. *lufter*, *luftiíc*
límbâlon m (< Luftbalon) balon; v *luftbalon*
líster m (< aust. Luster) velika viseća svjetiljka
lístrâjze n (< Lustreise) samo u izr. *íci u lístrâjze* íci u skitnju, putovati iz zabave
mâlter m (< bav.-austr. Malter) žbuka
mântl m (< Mantel) kaput
mašina f (< Nähmaschine) stroj za šivanje
mâšna f (< bav.-austr. Maschn, Maschen) mašna
mâtroska f (< Matrosenanzug) dječje mornarsko odijelce; usp. *matrosko odijelo*
mâtrosko odijelo (< Matrosenanzug) dječje mornarsko odijelce; usp. *matroska*
mèlšpâjz m (< bav.-austr. Mehlspeise) jelo od tijesta
míder m (< Mieder) steznik
mílihprôt m (< bav. Milichbrot) bijeli kruh što se peče o Božiću i Uskrsu
míšâfl m (< Mistschaufel) lopatica za smeće
módlâ f (< bav.-austr. Modl) kalup
mòdnblât m (< Modenblatt) modni časopis
móler m (< bav. Moler) soboslikar
molèrâj m (< bav. Molerei) oslikani uzorak na zidovima
mòlovati impf. (< bav. molen) 1. bojiti zidove
2. oslikavati “mustru” po zidovima
mòšt m (< bav.-austr. Most) sok dobiven tiještenjem grožđa
müf m (< Muff) krzneni tuljac za grijanje ruku
müstra f (< Muster) 1. uzorak
2. samostalno i u izr. *mustra bečka* smutljivac; osoba koja se rado izvlači od posla
müstrati impf. (< bav. mustern) tjerati u red; grditi koga
nâhkâsl m (< bav.-austr. Nachtkastl) noćni ormarić; usp. *natkastl*, *natkastlić*

- nàhtrékla* f (< *dial.* Nachtröckl) spavaćica
nàjgirìg adj. (< neugierig) znatiželjan
natkaslić m (< *bav.-austr.* Nachtkastl) noćni ormarić; usp. *nahkastl*, *natkastl*
nàtkàstl m (< *bav.-austr.* Nachtkastl) noćni ormarić; usp. *nahkastl*, *natkaslić*
nàtrinkān adj. (< trinken) pijan
nēc m (< Netz) mrežica za kosu
nēcati impf. (< netzen) obraditi u obliku mrežice
nòkklica f (< *bav.-austr. dem.* Nockel) valjušak
nókšīr m (< *bav.-austr.* Nachtgeschirr) noćna posuda
nùdłprèt m (< *bav.-austr.* Nudelprett) daska za razvlačenje tijesta
òberlīht m (< Oberlicht) svjetlarnik
òbrst m (< *beč.* Obers) vrhnje
òdlifrati pf. (< liefern) 1. isporučiti
2. u izr. *nekoga odlifrati* nekoga grubo odbiti
òfīnger m (< Aufhänger) vješalica; usp. *aufenger*, *afenger*
òfirat impf. i pf. (< hoffieren) udvarati
pāc m (< *bav.-austr.* Peize) salamura
pālačīnka f (< *austr.* Palatschinke) *palačinka*
pāntlika f (< *mađ.* pántlika < *bav.-austr.* Bändlein) traka za vezanje
pāor m (< *bav.-austr.* Pauer) seljak
pāorski adj. (< *bav.-austr.* Pauer) seljački
paradīrati impf. i pf. (< paradieren) šepuriti se
pārtihl m (< *bav.-austr. dem.* Barttüchel) ubrusić koji se djetetu veže oko vrata za vrijeme jela
pārtviš m (< *bav.-austr.* Partwisch) otprašnik
pégla f (< *bav.-austr.* Pögel – eisen) glačalo
pēglati impf. (< *bav.-austr.* pögeln) glačati
pēh m (< Pech) 1. nesreća
2. *imati* ~ (< Pech haben) biti loše sreće
pēhist m (< Pech) osoba koju prati nesreća
pēlc m (< Pelz) krzneni okovratnik
pēlcmāntl m (< Pelzmantel) krzneni kaput
pēlcovati impf. (< *bav.-austr.* pelzen) kalamiti
pēmzla f (< *bav.-austr.* Pemsel) kist; usp. *penzla*
pēnzla f (< *bav.-austr.* Pemsel) kist; usp. *pemzla*
pērlmūter m (< Perlmutter) sedef
pērtla f (< *bav.-austr.* Börtel) vezica za cipele
pīk m (< einen Pik auf jemanden haben) samo u izr. *imati* ~ *na koga* željeti kome napakostiti
pīksla f (< *bav.-austr. dem.* Büchsel) limena kutija
pīntār m (< *bav.-austr.* Binder) bačvar

- plätfus* m (< Plattfuß) spuštена stopala
plisirati pf. i impf. (< plissieren) ušiti veliki broj nabora na žensku suknju, haljinu
põhovati impf. (< bav.-austr.; švap. bachen) panirati
prezént m (< Präsent) poklon
prezle pl. (< bav.-austr. Pröslein) mrvice; usp. *prezle*
prezli pl. (< bav.-austr. Pröslein) mrvice; usp. *prezli*
prõtvan m (< Bratpfanne) tepsija za kolače
pšihá f (austr. Psyche < tal. psiche) toaletni stolić s ogledalom
pùtar m (< Butter) 1. maslac
2. u izr. *imati putra na glavi* (< bav.-austr. Butter auf dem Kopf haben) biti za što kriv
ràjber 1 m (< bav.-austr. Reiber) zasun
ràjber 2 m (< Räuber) razbojnik
ràjff m (< Reißverschluss) patentni zatvarač; usp. *rajfersšlus*, *rajsfersšlus*
ràjfersšlūs m (< Reißverschluss) patentni zatvarač; usp. *rajff*, *rajsfersšlus*
ràjsfersšlūs m (< Reißverschluss) patentni zatvarač; usp. *rajff*, *rajfersšlus*
ràjthóze pl. (< Reithose) jahaće hlaće
ràjzekórpa f (< Reisekorb) putna košara
râma f (< bav.-austr. Rame(n)) okvir
ràubšicer m (< Raubschütze) krivolovac
règenmàntl m (< Regenmantel) kabanica
regimènt m (< Regiment) pukovnija
rékla f (< bav.-austr. dem. Röckl, švap. Röckle) muški modri kaput od valjane vune
rérna m (< dial. Röhre(n)) pećnica
rèstl m (< bav.-austr. dem. Restlein, beč. Restl) ostatak tkanine
rèstovati impf. (< rösten) pržiti
ribizla f (< bav.-austr. Ribisl) ribiz
riflânka f (< Riffel) predmet izlijebljene limene površine koji služi kao pomagalo kod pranja rublja
rifljati impf. (< riffeln) prati rublje trljajući ga o *riflanku* (v.)
rigla f (< Riegel) čavlić za zaključavanje
ringla f (< bav.-austr. dem. Ringl) ring na štednjaku
ringlšpil m (< Ringelspiel) vrtuljak
ròdlati se impf. ref. (< rodeln) sanjkati se
ròdle pl. (< Rodel) sanjke
rolétna f (< bav.-austr. Rollette(n)) roleta
ròlšue pl. (< Rollschuhe) koturaljke
ròza adj. (< rosa) ružičasto
ruinirati impf. i pf. (< ruinieren) uništiti
rùksak m (< Rucksack) naprtnjača
sàjtlik m (< bav.-austr. Seitel) mala čašica za žestoka pića
sàmt m (< Samt) baršun; usp. *somot*

- šćc* m (< Sitz) sjedište (npr. na kolima, biciklu)
sđc m (< Satz) talog od kave
sđkna f (*austr.* – *bav.* Sockn) kratka čarapa, sokna
sđldat m (< Soldat) 1. vojnik
2. u izr. *ići u soldate* ići u vojsku
sđmot m (*prema bavarskom izgovoru* sđmot, sđmmət) usp. *samt*
sđs m (< *bav.-austr.* Soß) umak
steláža f (< Stellage) polica
stelážija m (< Stellage) obrtnik koji proizvodi police
šđpa f (< Suppe) juha
šđpntōpf m (< Suppentopf) posuda za juhu
šđjba f (< Scheibe) vjetrobran
šđlter m (< Schalter) prekidač
šđmlica f (< *bav.-austr.* Schamel) vrsta klupice
šđmpita f (< Schaum + hrv. pita) vrsta kolača
šđmrolna f (< *bav.-austr.* Schaumrolle(n)) vrsta kolača
šđnkati impf. (< schenken) pokloniti
šđhta f (< Schicht) smjena
šđlt m (< Schild) štitnik na kapi; usp. *šiljt*
šđlterica f (< Schild) kapa sa štitnikom
šđltkāpa f (< Schliidkappe) kapa sa štitnikom; usp. *šiljtka*
šđljt m (< Schild) štitnik na kapi; usp. *šilt*
šđljtka f (< Schildkappe) kapa sa štitnikom; usp. *šiltkapa*
šđnter m (< *bav.-austr.* Schinder) živoder
šđntèrāj m (< *bav.-austr.* Schinderei) živodernica
šđrājzl m (< *bav.-austr. dem.* Schüreisl) željezna šipka za potpirivanje vatre i razgrtanje pepela
šđrm m (< Schirm); usp. *širma*
šđрма f (< Schirm) sjenilo na svjetiljci; usp. *širm*
šđlafrok m (< Schlafrock) kućna haljina
šđlāger m (< Schlager) popularna pjesma
šđlājer m (< Schleier) veo
šđlāj m (< Schleim) sluz
šđlāmpav adj. (< schlampig) neuredan
šđlampèrāj m (< Schlamperei) nered
šđlāpa f (< Schlappen) zatvorena papuča
šđlāuf m (< Schlauch) cijev
1. *šđlèp* (< *obd.* Schlepp) tegljač
2. *šđlèp* m (< *obd.* Schlepp) dugačka povlaka ženske haljine, obično vjenčane
šđlic m (< Schlitz) razrez, prorez
šđličue pl. (< Schlitschuhe) klizaljke

- šlīngati* impf. (< schlingen) vesti
šlīngèrāj m (< Schlingerei) vezivo
šlīngvūl m (< Schlingwolle) konac za vezenje
šlītšūati se impf. (< Schlitschuh) klizati se
šlòškāpa f (< bav.-austr. Schlaffkappe) kapa za spavanje
šlòg m (< Schlag) 1. moždani udar
2. u izričaju *treŕio ga (je) šlog* imati moždani udar
šlòsēr m (< Schlosser) bravar
šlūs m (< Schluss) kraj zabave
šmārñ m (< bav.-austr. Schmarren) drobljenac
šmèk m (< schmecken) okus
šmèkati impf. (< schmecken) imati okus po čemu
šmūñka f (< Schminke) sredstvo za uljepšavanje lica
šmūñkati se impf. (< sich schminken) uljepšavati lice šminkom
šmīrglati impf. (< schmirkeln) obrađivati brusnim papirom
šmīrglpàpir m (< Schmirgelpapir) brusni papir
šmūk m (< Schmuck) nakit
šñājder m (< Schneider) krojač
šñājderica f (< Schneider) krojačica
šñāla f (< Schnale) kopča
šñāps m (< austr. Schnappsel) vrsta kartaške igre
šñāpsl m (< austr. Schnappsel) vrsta kartaške igre
šñē m (< Schnee) tučeni bjelanjak kao dodatak za kolače, snijeg
šñèñokle pl. (< bav.-austr. Schneenockerl) vrsta slastice; žličnjaci od snijega
šñèšlāger m (< Schneeschlāger) žičano pomagalo za mućkanje sastojaka u kuhanju
šñèšue pl. (< Schneeschuh) cipele za snijeg
šñīcla m (< Schnitzel) odrezak
šñīrati impf. (< schnüren) vezati vezice na cipelama
šñīt m (< Schnitt) kraj
šñīta f (< Schnitte) kriška
šñīrati impf. (< schnüren) vezati vezice na cipelama
šñjòfati impf. (< schnupfen) njuškati
šñjūftīhla f (< bav.-austr. dem. Schnupftūchl) maramica
šóca f (< Schatz) ljubavnica
špācir m (< spazieren) u izr. *ići u* ~ isto što špacirati se
špācirati se impf. refl. (< spazieren) šetati
špājsèrvis m (< Speisservice) servis za ručak
špājskārta f (< Speisekarte) jelovnik
špājz m (< bav.-austr. Speis) smočnica; usp. *špajza*
špājza f (< bav.-austr. Speis) smočnica; usp. *špajz*
špāngla f (< bav. dem. Spengel) ukosnica

- špárān* adj. (< sparen) štedljiv
špárati impf. (< sparen) štedjeti
špàrkāsa f (< Sparkasse) kasica-prasica
špèceraj m (< Spezerei) živežne namirnice
špeditēr m (< Spediteur) prijevoznik
špekulānt m (< Spekulant) mudrijaš, osoba koja uvijek traži najpovoljniji način da što učini
špekulirati impf. i pf. (< spekulieren) nastojati pronaći najpovoljniji način da se što učini
špènādla f (< Spennadel) pribadača
špìca f (< Spitze) vrh, vršak, šiljak
špìcast adj. (< Spitze) šiljast
špìcnámen m (< Spitzname) nadimak
špìl m (< Spiel) snop karata
špìlhoze pl. (< Spielhose) dječje hlačice za igru
špìlšul m (< Spielschule) dječji vrtić
špitāl m (< Spital) bolnica
špòret m (< bav.-aust. Sparherd) štednjak
špricer m (< Spritzer) vino sa sodom
šràjptiš m (< Schreibtisch) pisaći stol
štāb m (< Stab) stožer
štācija f (< Station) postaja
štāfir m (< staffieren) miraz
štāla f (< srvnjem. stall) staja
štāngla f (< bav.-aust. dem. Stangl) metalna poluga, pritka
štānglica f (< bav.-aust. dem. Stangl) naziv za razne vrste kolača u obliku prutića
štānicla f (< austr. Stanitzl) papirnata vrećica
štāub m (< Staubzucker) šećer u prahu; usp. *štaubcuker*, *štaubšećer*
štāubcūker m (< Staubzucker) šećer u prahu; usp. *štaub*, *štaubšećer*
štāubšēćer m (< Staubzucker + hrv. šećer) šećer u prahu; usp. *štaub*, *štaubcukor*
štēker m (< Stecker) utikač
štēmpl m (< Stempel) žig
štēnder m (< Ständer) stalak
štēnhen m (< Ständchen) podoknica
štēpati impf. (< steppen) prošiti
šňkla f (< austr. Stöckl) 1. visoka potpetica
2. ženska cipela visokih potpetica
štímati impf. (< stimmen) usklađivati
štímēr m (< Stimmer) osoba koja usklađuje klavire
štírak m (< austr. Stirk) škrob; usp. *štírka*
štírka f (< austr. Stirk) škrob; usp. *štírak*
štírkatí impf. (< bav.-aust. stirken) učvršćivati škrobom

- šid̂f* m (< Stoff) deblja tkanina
šid̂pati impf. (< bav.-austr. stoppen) krpati
štòpl m (< austr. Stoppl) čep
štòpla f (< austr. Stoppl) čep
štòplciger m (< Stoppelzieher) vadičep
štòpvùl m (< bav.-austr. Stoppwull) konac za krpanje
štòs m (< Stoß) samo u izr. *biti u štosu* biti vješt, uvježban
štráfta f (< Streifen) željeznička pruga
štrámplice pl. (< Strampelhose) dječje čarapice
štrápác m (< bav.-austr. Strapaze) 1. napor
2. u izr. *cipele za štrápac* čvrste cipele
štréber m (< Streber) učenik koji uči puno, ali bez razumijevanja
štrèka f (< Strecke) pruga
štrìk m (< Strick) konopac, uže
štrìkati impf. (< stricken) plesti
štrikèrāj m (< Strickerei) pletivo
štrìknādla f (< Stricknadel) pletaća igla
štrìmfla f (< bav.-austr. dem. Strümpfle) čarapa
štrúdl f (< bav.-austr. Strudel) savijača
štrùpāndla (< bav.-austr. Strumpfpandl) guma koja drži čarape; usp. *štupantla*
štukatúra f (< Stukkatur) dekoracija na stropu izrađena od žbuke
štùpāntla f (< bav.-austr. Strumpfpandl) vezica za učvršćivanje čarapa; usp. *štrupandla*
šùlkoléga m (< austr. Schulkollege) školski kolega
šùnd m (< Schund) nekvalitetna roba
šùster m (< Schuster) postolar
šustèrāj m (< Schusterei) postolarska radionica
švajnèrāj m (< Schweinerei) veliki nered
švājsovati impf. (< bav.-austr. schweißen) variti
švālèr m (< beč. Schwaliê) ljubavnik (oženjeni muškarac ili ljubavnik udane žene)
švālèrati se impf. (< beč. Schwaliê) imati vanbračnu ljubavnu vezu
švālèrka f (< beč. Schwaliê) ljubavnica (udana žena ili ljubavnica oženjena muškarca)
švārgla f (< donauschw. Schwargel) vrsta kobasice
švèrcati impf. (< austr. schwärzen) 1. krijumčariti
2. ~ *se* – voziti se bez vozne karte
švèrcer m (austr. – bav. Schwärzer) krijumčar
švèrcovati impf. (< bav.-austr., švap. schwärzen) krijumčariti
švindlèr m (< Schwindler) varalica
švòrc adj. (< schwarz) samo u izr. *biti švorc* (< bav.-austr. schwarz sein) biti bez novaca
tàcn m (< bav.-austr. Tatzen) poslužavnik; usp. *tacna*
tàcna f (< bav.-austr. Tatzen) poslužavnik; usp. *tacn*
tâl f (< bav.-austr. Teil) dio (npr. suknja u dva tala)

- tāncmājstor* m (< Tanzmeister) učitelj plesanja
tāncšūl m (< Tanzschule) plesna škola
tāške pl. (< austr. Tascherl) vrsta tijesta
tāšna f (< bav.-austr. Taschen) torba
tāšnār f (< bav.-austr. Taschen) torbar
tégla (< bav.-austr. Tegel) 1. glinena posuda za kiseljenje mlijeka
2. posuda za cvijeće
tèpih m (< Teppich) sag
tihla f (< bav.-austr. dem. Tüchel) prekrivač za krevet i stol u spavaćoj sobi
ñšljēr m (< Tischler) stolar
ñštuh m (< Tischtuch) stoljnjak
iðrtenblāt m (< Tortenplatte) pladanj za tortu
trāč m (< Tratsch) ogovaranje
trāčati impf. (< tratschen) ogovarati
trāčbāba f (< Tratsch + hrv. baba) osoba koja mnogo i rado ogovara
trāksler m (< Drechsler; bav.-austr. izg. trak[lo]) tokar
tréger m (< Träger) 1. naramenica hlača
2. grudnjak
tringèlt m (< Trinkgeld) napojnica
trūc m (< bav.-austr. Trutz) samo u izr. *raditi (komu što) u truc* raditi što iz prkosa prema kome
tūnkati impf. (< tunken) umakati
ūmidēriti se pf. refl. (< Mieder) stegnuti se u steznik
ūncut m nevaljalac (bav. Hundsfud, austr. Hundsfutt) nevaljalac
ūnterok m (< Unterrock) podsuknja
ūstekati pf. (< einstecken) uključiti u struju
vāna f (< Wanne) limena kada
vāndtèpih m (< Wandteppich) zidni sag
vāštiš m (< Waschtisch) stol na kojem se nalazi vrč s vodom i lavor
vèker m (< Wecker) budilica
vèkna f (bav.-austr. Wecken) kruh duguljasta oblika
vèlna f (< Welle(n)) uvojak
vèrgl m (< bav.-austr. Werkel) vrsta mehaničke muzičke naprave
vēš m (< bav.-austr. Wäsch) i u kolokaciji *donji ~ rublje*
vēšērka f (< Wäscher(in)) pralja
vēšernica f (< bav.-austr. Wäsch) prostorija u kojoj se pere rublje
vēškórpa f (< bav.-austr. Wäschekorb) košara za rublje
vēškūnja f (< Waschküche + kuhinja) praonica rublja
vēšplāv m (prema Waschblau + plavo) plavilo za rublje
vīckast adj. (< witzig) šaljiv, duhovit
vīklati impf. (< wickeln) koverćiati kosu pomoću uvijača

vīkler m (< Wickler) uvijač za kosu
vīks m (< Wichs) laštilo
vīksati impf. (< wichsen) laštiti
vīndjākna f (< Windjacke) debela, zimska jakna
vīršla f (< bav.-austr. Wirschtl) hrenovka
zāflekati pf. (< Flecke) umrljati
zarājbovati se pf. refl. (< Reiber) zatvoriti vrata zasunom
zārīglati pf. (< riegeln) zatvoriti vrata zasunom
zāšpēndlati pf. (< Spennadel) učvrstiti pribadačama
ziher adv. (< sicher) sigurno
ziherica f (< Sicherheitsnadel) sigurnosna igla
zīherung m (< Sicherung) osigurač

Literatura:

- Babić, S. (1986) *Tvorba rječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb.
- Bellmann, G. (1981) Sprachkontakt und Semantik, *Sprachkontakt als Ursache von Veränderungen der Sprach- und Bewußtseinsstruktur*, 9–19, Innsbruck.
- Ebner, J. (1980) *Duden – Wie sagt man in Österreich? Wörterbuch der österreichischen Besonderheiten*, Mannheim – Wien – Zürich.
- Filipović, R. (1985) *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb.
- Grotzky, J. (1978) Morphologische Adaptation deutscher Lehnwörter im Serbokroatischen, *Beiträge zur Kenntnis Südeuropas und des Nahen Orients*, 26, München.
- Ilok* (1994) Horvat, V. (ur.) Zagreb.
- Ivanetić, N. (1988) Deutsche Entlehnungen in Orubica/Slawonien, *Zagreber germanistische Beiträge*, 7, 87–107, Zagreb.
- Ivić, P. (1958) *Die serbokroatischen Dialekte*, Haag.
- Kordić, S. (1991) Germanizmi u osječkom govoru danas, *Prožimanje kultura i jezika* (ur. Andrijašević, M. i Vrhovec, Y.) 89–98, Zagreb.
- Lukežić, I. (1996) Polazišta za opis iločke skupine govora, *Croatica*, 42/43/44, 213–237, Zagreb.
- Oberkersch, V. (1972) *Die Deutschen in Syrmien, Slawonien und Kroatien bis zum Ende des Ersten Weltkrieges. Ein Beitrag zur Geschichte der Donauschwaben*, die Donauschwäbische Kulturstiftung, Stuttgart.
- Paul, H. (1975) *Prinzipien der Sprachgeschichte*, Tübingen.
- Pavičić, S. (1953) *Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji*, Zagreb.
- Piškokrec, V. (1997) Deutsches Lehngut in der kajkavisch-kroatischen Mundart von Đurđevac i Kroatien, *Schriften zur deutschen Sprache in Österreich*, 22, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Paris – Wien.

- Schneeweis, E. (1960) *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen in kulturgeschichtlicher Sicht*, Berlin.
- Sekereš, S. (1983) Govor iločkih Hrvata, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XXIV/2, 123–175, Zagreb.
- Skok, P. (1971/3) *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb.
- Strieder-Temps, H. (1958) *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*, Berlin.
- Talanga, T. (1990) Germanizmi naši svagdašnji: njemačke posuđenice u jugoistočnoj Slavoniji, *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*, 129–162, Vinkovci.
- Trivunac, M. (1937) *Nemački uticaji u našem jeziku*, Beograd.
- Turković, S. (1997) Deutsche Lehnwörter in den Fachsprachen der Zagreber Handwerker, *Zagreber Germanistische Beiträge*, 6, 131–155, Zagreb.
- Wiesinger, P. (1990) The Central and Southern Bavarian Dialects in Bavaria and Austria, (ur. Russ, Ch.), *The Dialects of Modern German: a linguistic survey*, 439–519, Routledge, London.
- Žepić, S. (1998) Direkte und indirekte Hinweise zur deutschen Aussprache auf kroatischem Boden von 16. – 19. Jahrhundert, *Zagreber Germanistische Beiträge*, 7, 93–107, Zagreb.
- Žepić, S. (1991) Grundbegriffe der Phonologie und ein Vergleich der phonologischen Systeme des Deutschen und Kroatischen, *Kroatisch-deutsche kontrastive Studien*, 6, Zagreb.

ADAPTATIONEN DER GERMANISMEN IN DER MUNDART VON ILOK

Zusammenfassung

In der Arbeit werden die Germanismen in der Mundart von Ilok analysiert.

Man versucht ihren Ursprung festzustellen und ihre Adaptation auf der phonologischen, morphologischen und semantischen Ebene zu beschreiben.

Ključne riječi: iločki govor, germanizmi, fonološke, morfološke, semantičke adaptacije

Key words: vernacular of Ilok, Germanists, phonological / morphological / semantic adaptations